

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ МЕДИЦИНИ
Кафедра нормальної та патологічної фізіології тварин

БІОЕТИКА У ВЕТЕРИНАРНІЙ МЕДИЦИНІ
(навчальний посібник)

Біла Церква
2025

УДК:636.24.19.8/2

Затверджено науково-методичною
комісією факультету ветеринарної
медицини (протокол № 7 від
03.07.2025 р.)

Склали: Козій В.І., Порошинська О.А., Шмаюн С.С., Лук'яненко К.Є.

Біоетика у ветеринарній медицині: навчальний посібник / В.І. Козій, О.А. Порошинська, С.С. Шмаюн, К.Є. Лук'яненко. Біла Церква, 2025. 170 с.

Навчальний посібник рекомендований для здобувачів вищої освіти галузі знань 21 «Ветеринарна медицина» спеціальності 211 «Ветеринарна медицина», рівень вищої освіти «Магістр». У ньому розглядаються ключові біоетичні питання, які мають місце в практиці лікарів ветеринарної медицини: захист тварин, гуманність у ветеринарній практиці, етичні виклики під час проведення наукових досліджень та навчального процесу. Також акцентується увага на соціальній ролі ветеринарної медицини у формуванні відповідального ставлення до тварин у суспільстві.

Рецензенти: Власенко С.А. д-р. вет. наук Білоцерківський НАУ

Білик С.А. канд. вет. наук Білоцерківський НАУ

Іовенко А. В., канд. вет. наук, зав. кафедрою ветеринарної гігієни, Миколаївський НАУ

БНАУ 2025

ЗМІСТ

Розділ 1	
Біоетика як наука. Історія виникнення та розвитку біоетики	5
Розділ 2	
Біоетичні виклики професії лікаря ветеринарної медицини	29
Розділ 3	
Характеристика законодавства про гуманне ставлення до тварин в Україні	46
Розділ 4	
Роль міжнародних організацій у розвитку законодавчої бази щодо гуманного ставлення до тварин	61
Розділ 5	
Історичні і філософські аспекти формування відношення людини до тварин	77
Розділ 6	
Вплив науки і технологій на ставлення до тварин: генна інженерія, клонування, експерименти. Поняття інтересу, добробуту та прав тварин	93
Розділ 7	
Інтенсифікація тваринництва та її наслідки для тварин	110
Розділ 8	
Ветеринарна медицина і гуманне ставлення до тварин	128
Додатки	
Додаток А Приклади відповідей на ситуаційні завдання, питання та можливі напрями дискусії	143
Додаток Б Європейська конвенція про захист домашніх тварин	162

ВСТУП

Сучасна ветеринарна медицина є не лише наукою про здоров'я тварин, а й важливою сферою етичних і моральних відносин між людиною і тваринами. Біоетика, як міждисциплінарна наука, досліджує моральні аспекти взаємодії людини з живими істотами, зокрема у сфері ветеринарної медицини. Вона охоплює широкий спектр питань, пов'язаних із захистом тварин, гуманним поводженням з ними, етичними дилемами під час наукових досліджень, інтенсивного тваринництва та впровадженні новітніх технологій у ветеринарній практиці.

Розвиток біоетики у ветеринарній медицині пов'язаний із суспільними змінами у ставленні до тварин, зростаючою увагою до їхнього добробуту та прав. Дискусії щодо гуманного ставлення до тварин та їхніх прав є важливими не лише в моральному аспекті, а й у контексті міжнародного законодавства, яке сприяє формуванню відповідального ставлення до тварин у різних сферах людської діяльності.

Навчальний посібник «Біоетика у ветеринарній медицині» покликаний ознайомити студентів з основами біоетики, її історичним розвитком і сучасними викликами у ветеринарній практиці. У першому розділі розглядаються загальні поняття біоетики та її місце у сучасному науковому дискурсі. Другий розділ присвячений специфічним біоетичним питанням, з якими стикаються ветеринарні лікарі у своїй професійній діяльності.

Наступні розділи висвітлюють законодавче регулювання гуманного ставлення до тварин як в Україні, так і на міжнародному рівні. Особлива увага приділяється впливу науки і технологій на відношення людини до тварин, зокрема питанням генної інженерії, клонування, а також проблемам, пов'язаним із інтенсифікацією тваринництва. Останні розділи посібника аналізують роль ветеринарної медицини у забезпеченні добробуту тварин та огляд ключових міжнародних конвенцій, що регулюють питання захисту тварин.

Цей посібник допоможе студентам осмислити етичні аспекти ветеринарної медицини та розвинути відповідальне ставлення до професії, що є важливим для формування сучасного ветеринарного фахівця. Вивчення біоетичних принципів сприятиме не лише професійному розвитку майбутніх лікарів ветеринарної медицини, а й усвідомленню їхньої ролі у формуванні гуманного суспільства.

Розділ 1
БІОЕТИКА ЯК НАУКА.
ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА РОЗВИТКУ БІОЕТИКИ

Вступ	6
1.1. Поняття біоетики	7
1.1.1. Визначення терміну «біоетика».	7
Основні принципи біоетики: автономія, благодіяння, справедливість, неспричинення шкоди.	8
Місце біоетики у ветеринарній медицині.	9
1.2. Історія виникнення біоетики	10
1.2.1. Передумови формування біоетики (філософські, релігійні, наукові).	10
1.2.2. Виникнення поняття «біоетика» та заснування біоетики як науки	12
1.2.3. Роль медичних і ветеринарних експериментів у становленні біоетичних норм.	14
1.3. Розвиток біоетики у XX–XXI століттях	16
1.3.1. Створення міжнародних організацій (ЮНЕСКО, ВООЗ, ОІЕ) і їх значення для біоетики.	16
1.3.2. Прийняття міжнародних декларацій та конвенцій з біоетики.	18
1.4. Біоетика у ветеринарній медицині	20
1.4.1. Основні етичні проблеми у ветеринарії (експлуатація тварин, експерименти, евтаназія).	20
1.4.2. Значення біоетики для розвитку ветеринарної медицини.	23
1.4.3. Перспективи розвитку біоетики у XXI столітті.	25
Висновки	27
Ситуаційні завдання, запитання та теми для дискусії до розділу 1	28

Вступ

Актуальність теми та її значення для ветеринарної медицини

Біоетика, як наука, стала невід'ємною частиною сучасної медичної та ветеринарної практики, оскільки питання моральних і етичних норм, що виникають у контексті взаємодії людини з живими істотами, є надзвичайно важливими у багатьох сферах. У ветеринарії біоетика є особливо важливою, оскільки ветеринарні лікарі часто стикаються з дилемами, пов'язаними з лікуванням, утриманням, евтаназією та іншими аспектами взаємодії з тваринами, що потребують ретельного морального осмислення.

Метою цього розділу є розкриття основних аспектів біоетики, зокрема її визначення, принципів, розвитку та значення для ветеринарної медицини. Завданням є ознайомлення з історією виникнення біоетики, її взаємозв'язком з іншими науками та основними етичними проблемами, з якими стикаються ветеринарні лікарі.

Взаємозв'язок біоетики з іншими науками (медицина, ветеринарія, екологія, філософія, право)

Біоетика є міждисциплінарною наукою, що перетинається з багатьма галузями знання. Вона має тісний зв'язок з медициною, оскільки основні етичні проблеми, зокрема в області людської медицини, прямо стосуються питань біоетики. Ветеринарія також є важливою частиною цієї системи, адже етичні норми поведінки ветеринарів визначаються тими ж принципами, що і в медицині. Важливими є зв'язки з екологією (збереження біорізноманіття), філософією (моральні засади), правом (нормативне регулювання) та іншими дисциплінами.

Біоетика тісно пов'язана з багатьма іншими науками, адже вона охоплює широкий спектр моральних і етичних питань, що виникають в різних сферах життя, таких як медицина, ветеринарія, екологія, філософія та право. Ці науки допомагають біоетиці формувати принципи та норми, які повинні враховувати моральні, соціальні та наукові аспекти. Ось як біоетика взаємодіє з іншими дисциплінами:

1. Медицина. Біоетика є важливою частиною медичної практики, оскільки вона визначає етичні принципи щодо лікування пацієнтів, проведення клінічних випробувань, медичних досліджень та використання нових технологій. Біоетичні питання, що виникають у медицині, включають проблеми автономії пацієнта, конфіденційності, інформованої згоди та етики експериментальної медицини.

2. Ветеринарія. Якщо в медицині біоетика зосереджена на відносинах між лікарем та пацієнтом (людиною), то у ветеринарії вона стосується відносин між лікарем і тваринами. Ветеринарна біоетика охоплює питання поводження з тваринами, евтаназії, експериментів на тваринах, а також відповідальності ветеринарних лікарів за здоров'я тварин і безпеку людей.

3. Екологія. Біоетика тісно пов'язана з екологією через загальну турботу про довкілля та збереження біорізноманіття. Вона допомагає визначати моральні принципи, що стосуються охорони природи, використання природних ресурсів, а

також ставлення до живих організмів у природному середовищі. Біоетика розглядає питання етики поводження з екосистемами, зокрема щодо збереження рідкісних видів та зменшення впливу людини на навколишнє середовище.

4. Філософія. Філософія є основою біоетики, адже більшість етичних норм, які визначають поведінку людини у світі, мають філософське підґрунтя. Моральні філософи розробляють основні теорії етики, зокрема утилітаризм, деонтологію, етику доброчесності, які потім використовуються в біоетичних питаннях. Біоетика, зокрема, звертається до таких філософських концепцій, як моральний статус тварин, людина і природа, значення справедливості та автономії.

5. Право. Право і біоетика взаємопов'язані, оскільки законодавство часто відображає біоетичні принципи. Наприклад, в багатьох країнах існують закони, які регулюють використання тварин у наукових дослідженнях, їхній захист від жорстокого поводження, питання евтаназії тварин, а також права людини на медичну допомогу та інформовану згоду. Також правові норми часто визначають, як наукові дослідження повинні проводитися з етичних міркувань.

6. Соціологія та антропологія. Біоетика взаємодіє із соціологією та антропологією через вивчення того, як культурні, соціальні та економічні фактори впливають на етичні рішення у медицині та ветеринарії. Соціологічний підхід допомагає зрозуміти, як суспільні норми і цінності формують ставлення до різних етичних аспектів, таких як права тварин, генетична інженерія чи етика допомоги хворим.

7. Історія та теологія. Біоетика також бере свій початок з історичних і релігійних традицій. Релігійні вчення, зокрема в християнстві, ісламі, буддизмі та інших віровченнях, мають свої моральні принципи щодо життя, смерті, ставлення до тварин та природи. Історичні приклади (такі як дослідження, пов'язані з нацистськими експериментами в медицині) допомогли сформулювати сучасні етичні норми в біоетичних питаннях.

Отже, біоетика як наука є міждисциплінарною, і її взаємозв'язок з іншими науками дозволяє створювати комплексні етичні підходи, які враховують моральні, правові, наукові та соціальні аспекти взаємодії людини з іншими живими істотами та навколишнім середовищем. Її роль полягає в інтеграції цих знань для прийняття етичних рішень у реальних ситуаціях.

1.1. ПОНЯТТЯ БІОЕТИКИ

1.1.1. Визначення терміну «біоетика». *Біоетика* — це наука, що вивчає моральні та етичні аспекти практичного використання біологічних знань і технологій. Вона охоплює питання стосовно здоров'я людей і тварин, захисту навколишнього середовища та добробуту живих істот. Біоетика розглядає, як наукові досягнення можуть використовуватися на благо суспільства, не порушуючи моральних принципів.